

О кіріломефодьській традиції

(Проповідь о. ТгЛіц. Франтішка Крайняка.)

Дорогы братя і сестры в Хрiстови!
О славянських апостолах Кірілови і Мефодієви ся написало много книг. Векшына з них є історичных, но найдуть ся і філологічны, педагогічны, етічны і романы. Їх обсяг – то інтересне і поучне читаня про школярів і студентів, но і про каждого, хто хоче глубше познати славянську культуру і ідентіту. В днешній проповіді ся хочу заміряти на три аспекти кіріломефодьської традиції: місійный, культурный, шпірітуальный.

• Місійный

Пріорітов місійного діла Кіріла і Мефодія была хрiстіанізація славянських народів. В роздумованю святых братів была віра в Хрiста-Богочоловіка алфов і омегов їх жывота. Тоту віру хотіли заскіпити і до сердець наших предків. Знаме є речіня св. Кіріла: „Хто хоче быти духовно жывым, мусить быти школованым.» Ученость нас мать вести ближе к Богу, не наспак – далше од Бога, бо нашим животным посліднім цілём є блаженный живот у вічности.

• Культурный

Приходом святых братів на Вели-

ку Мораву ся положили фундаменты славянської церьковной культуры, підкріплены грецьков хрiстіаньсков релігіозітов. Ясно то видно в архітектурі, іконописаню, співі, літературі. Славянське слово написане кіріліков ся стало вступнов бранов до духовного просвіщаня Славянів. Но зачала ся розвивати і соціална культура з хрiстіаньсков орьентаціов, бо святы братя переложыли з грецького до славянського яыка „Закон судный», котрый ся став фундаментом юрiдiкчного сістему Великой Моравы, Паноніі, Булгаріі, Киевской Руси.

• Шпірітуальный

Кіромефодьска традиція в нашім жывоті є найвеце закодована в шпірітуаліті нашой віры грецького обряду, бо до ей обсягу належить і свята літургія, тайны, благословліня і посвячіня. З даныма річами ся стрічае скоро каждый день. Грецька шпірітуаліта была збогачена славянськов менталітов – способом жывота і традиціями. Жыє в нашім народі уж понад 1000 років. Каждый познать, напр. барвінковый вінець на вінчанці, але і свачіня пасхы на Великдень, благословліня багніток, зїля і т. п. Спів *Многая літа* і *Вічная память* провадять наш живот од колыскы аж по гріб.

Но до кіріломефодьской традиції належать і теологічно-пасторачны шпеціфічности практикованы в дакотрых тайнах, напр. в Міропомазаню, котре ся выслугує такой по св. Хрещіню, або в Евхаристіі, котру віруючі причащають під двоякым способом. Великым даром кіріломефодьской традиції про священіцтво є добровольность священіцького целібату. Морална прикладность священіцьких манжелств і родин довгы стороча провадять і формує наш народ.

Кіромефодьска традиція в нашім жывоті не є музейна, но жыва і каждоденна. Є лем на нас – на ей носителях, ці ей докажеме сохранили і жыву передати наступным генераціям.

• Члены Выбору Общества св. Йоана Крестителя: (зліва) о. М. Ясик, о. І. Барна і о. М. Костільник навщівилы Выходну конгреґацію церьквей в Римі, де ся стрітили з архієпіскопом Кірілом Василём, СІ (другый зліва). Спомянуты отці духовны подяковали владыковы Кірілови за одобріня русиньского перекладу *Малого требника*.

Велика подія

13. юна 2012 члены Выбору Общества св. Йоана Крестителя о. Мілан Ясик, о. Мартін Костільник і о. Іван Барна навщівилы Выходну конгреґацію в Римі, де ся стрітили з архієпіскопом Кірілом Василём, СІ. Спомянуты отці духовны подяковали владыковы Кірілови за одобріня русиньского перекладу *Малого требника* і поінформовали го о роботі їх общества, літургічных перекладах і о потребі вікаря про русиньских грекокатоліков. *Требник* дістав імпрімур як в Римі, так і од **Монс. Йоана Бабяка, СІ**, пряхішского архієпіскопа і метрополиты Грекокатоліцькой церькви на Словеньску, што є велика подія в жывоті русиньских священіков і віруючіх. Переклад із церьковнославянського до русиньского літературного языка на Словеньску зробив парох у Камюнци **ТгЛіц. Франтішек Крайняк** і **Осиф Кудзей** із Нягова, коректуру зробили: о. Марцел Гайдош, о. Марцел Мойзеш, о. Мілан Мойжіш і о. Ярослав Поповець, языков редакторков є доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., з Інштiтуту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты у Пряшові. Тота 106-сторінкова книжка є прекрасным і препотребным дарунком про грекокатоліков-Русинів.

- аз -

Способ дотованя народностных меншын выжадує сі зміну!

(Діліня фінанцій про окремы меншыны выхидить лем зо списованя людей. Право на дотації бы мали мати лем орґанізації народностных меншын.)

В припаді фінанчнй підпоры меншыну творить якбы ґрупа вшыткых меншын. Екзістенція внутрішніх розпорів ся може легко стати причінов на знижіню ступня автономного рішаня меншын. То собі усвідомлюють і представителі меншын з меншов кількостёв жытелів, а зато радше підпорять і про них менше выгодне рішіня. При розділєваню фінанцій не мож брати до увагы лем выслідкы списованя людей, але наприклад і наслідкы довгодобой стіґматізації меншын.

В першім півроці 2013 выклікала котроверзію тема підпоры меншыновых культур. Тото важне уставне право на Словеньску реалізує ся посередніцтвом ґрантовой сістемы. Тота была в році 2010 пересунута з резорту культуры під уряд підпредседы влады про людьскы права, народностны меншыны і родо-ву рівность а наслідно в році 2012 під уповномоченого про народностны меншыны. Представителі меншекількостных меншын критіковали нову методіку розділєваня фінанцій на рік 2013, котру приправив уряд тогышнёго уповномоченого Ласла А. Нады. З ціковой сумы 4,25 міліона еур здобыла найвекша мадыарьска меншына веце фінанцій як в минулім

(Продовжіня на 2. стор.)

ЗМУДРІЄМЕ?

В своїм здоконалєваню не забудьте і на нашу школу, Бо без нёй асімілація Предчасно втягне нас до гробу.

Та коли ся зачнемє Так возроджовати, Жебы сьме ся перестали Однароднєвати?

М. КСЕНЯК, Ружомберок

Мать дар од Бога

(К 60. народинам герца Василя Русиняка з Театру Александра Духновича в Пряшові.)

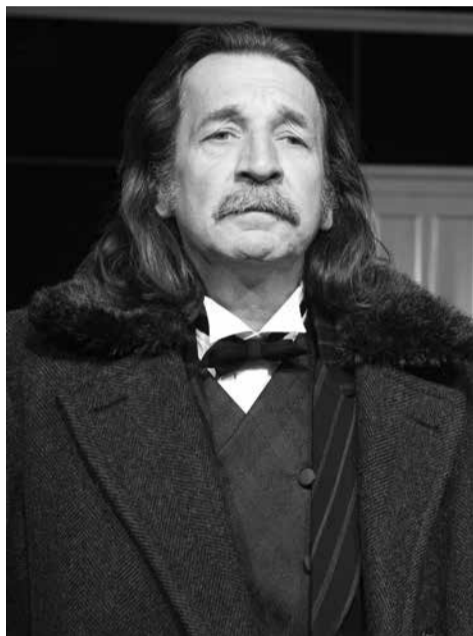
— Здасть сямі, як бы то было вчера, кідь сьме, як ся зварить, „дерли ведно ногавіці“ в школьских лавках Основной і Середней общоосвітней школы з українським языком навчання в Пряшові на тогдышній Револучній улиці. Так ведно сьме ся школювали 11 років, бо я в першій класі ся учіе на „высунутій“ українській основній школі в Пряшові — ближе ід дому, также сьме ся стрітили ведно у другій класі. А мож повісти, же од самого зачатку впали сьме сі до ока, бо сьме были едной кровли: не были сьме „біфлешами“ і „солідныма“ учнями, праві наopak. Але з Василём не дало ся не камаратити. Ох, кільки сьме пережили сполочных смішных пригод, кільки ся нарбили дурнот у школі, належали сьме до „едной банды“. Уж він нас тогды забавляв різныма жартовныма сценками або наподобнёнём наших учітелів, але хто тогды міг знати, же то суть першы скромны проявы ёго театралного таланту, главно комічного.

Дома вирішили, же Василь бы мав іти штудовати право... Лемже судьба так хотіла, абы ся там не дістав. Міджчасом з радія з Пряшова ся дізнав, же в театрі буде конкурс до драматічного колектіу з перспектівов іти штудовати до Києва. Василь ся приголюсив на конкурс в 1971 році, выграв го, а по році елевованя в театрі сі заграв у пару грах, потім одходить штудовати герецтво до Києва.

Але было то так, не было то ніч дивного, же кідь велика група студентів нашой школы кінцём 60-ых і зачатком 70-ых років ХХ. ст. мала можность іти штудовати на высокы школы до тогдышнёго Советьско-го союза, тоту шансу выужыв і Василь Русиняк. А де пішов? Ясно, же на Театралный інштитут Карпенка-Карого в Києві. Кідь ся вернув, скоро одразу му давали і головны ролі в теперішнім ёго домівскім русиньскім Театрі Александра Духновича в Пряшові, котрый тогды іщі мав назву Український національний театр. А же му режисеры зачали так скоро давати і визначны ролі, то нелем так — віділи в нім тот герецький талант, котрый мы в минулости принимали, але дале сьме ся над тым не задумовали. Но він уж не выступав, не ексцеловав на перервах міджі годинами навчання на основній ці сереній школі, але на сцені професіонального театру, тогды єдиного українского за границями України, але пізніше і єдиного русиньского театру на світі. Правду повісти, до того театру на інсценізації пес ня „притяг“ праві Василь. І був ем звездавий, што з нёго „зробили“, як ся выпрацовав на герця. А був ем мило несподіваний, же „школьський комік“ виріс на тако-го герця. Хоць він ся вказав як універзалный талант, все лем радшей ем ходив до театру на комедії, як на драму ці трагедію, де грав він. У мене був і зістав тым забавлячом, котрый ня все добрі побавив і розвеселив ...

Того року минули 42 роки, як

Василь Русиняк наступив на сцену тогдышнёго Українського національного театру, днесь Театру А. Духновича в Пряшові. Народив ся 14. авґуста 1953 року в Пряшові в родині Василя і Іды Русиняковых. По скінчіню школюваня у Пряшові і Києві зачав грати в професіоналнім театрі. О тых молодых роках говорить:

• Герець-юбілант В. Русиняк у найновшій своїй ролі Прохора Железнова в песі Васса на сцені ТАД.

— Скочів ем нараз до великого міста Києва, яке ем до того часу ани раз не відів. Было там метро, архітектонічны памятки... Найвеще ся мі врыла до памяти централна улиця Хрещатик, яку мож порівновати з Вацлаваком у Празі, лемже то была може трираз векша. Улицю лемовали знамы киевскы ґаштаны, де ся мож было проходжати. Были то красны рокы моёй молодости. В Києві ем мав велё приятелів, з котрыма ся дотеперь стрічам і комунікую. Велё мі дала і тоташкола, бо то была, як знаме, тзв. советьска школа, яка была найзнаміша в світі што ся тыкають драматічного, оперного і балетного уменя. Ішла в слідах Станіславского. А то говорить за вшытко. Также з того погляду ем ся там велё навчів.“

— Озброєный новыма знаньями з теорії і практікы драматічного уменя, Василь Русиняк ся зась вертатъ до Пряшова, де в році 1976 продовжує грати на сцені. Од року 1971 доднесь, кідь то так порахуєме, выходитъ нам 42 роки. Є то мало, або велё про герця?

— Выходить то достъ велё, але кідь ся так попозерам дозяду, та ся мі видить, же то збігло як єдна велика вода, — повів Василь Русиняк. — Кідь ем ся вернув з Києва до театру — зачало ся то наповно. Міняли ся режисеры, приходили новы ролі, одходили люде, умерала стара ґарнітура герців (Павел Симко, Николай Симко, Тамара Симкова, Віктор Гайный, Юрій Якуб і ін.). Тото вшытко перешло і моїма чувствами, своїм способом ем то внимав.

(Продовжіня на 4. стор.)

Способ дотованя народностных меншын выжадує сі зміну!

(Продовжіня із 1. стор.)

році, а то і наперек меншій кількості жытелів, котры ся при посліднім списованю лядей у 2011 році приголюсили к мадярьскій народностній меншынї. Векшу суму пінязей дістала і ромска народностна меншына, причім кількись особ, які ся приголюсили к ромській меншынї при списованю, підросла. Низшый обём фінанцій був наслідно вычлененый про меншекількостны меншыны. Уряд уповномоченого про народностны меншыны так змінив завжываний принцип позітвной дискримінації, в рамках котрого діліня фінанцій не было основане лем на выслідках списованя людей. Призерало ся і на стіґматізацію меншын, котра ся проявлять, наприклад в страху приголюсити ся к дакотрым історічно зневыгодненым меншынам, якими суть Ромове ці Жыдове.

Зміна способу фінанцованя є невыгодна про меншекількостны меншыны

Перед роком 2013 о фінанціях на культуру меншын ведно рішав штат з меншынами. Штат, наприклад Міністерство культуры СР, рішало о обемі фінанцій про каждую меншыну. Саме діліня фінанцій міджі окремы меншыны але уж мали в руках вецеменше представителі меншын, причім представитель міністерства дозерав лем на дотриманя процесных правил.

В році 2013 ся мірно підвишыла автономность меншын при рішаню о обемі фінанцій про окремы народностны меншыны. Пропозицію діліня приправив уряд уповномоченого про народностны меншыны і схвалити го мали члены Выбору про народностны меншыны і етнічны ґрупы — єдиной інштитуції, до котрой суть представителі народностных меншын волены. Автор пропозиції, котра была предметом критікы з боку меншекількостных меншын, підкреслив, же в рамках сучасной сістемы „Мадяре і Ромове дістануть все перцентуално менше, як бы мали при математічнім перерахованю“. 1 З пропозицій не были согласны главно представителі польской і русиньской меншын, але, як увів представитель польской меншыны, „потім выступила уряднічка од ведучого Уряду влады СР (позн. Інж. Ігор Федеріч) і повіла, же на дотації не маєме нарок, є то лем їх добра воля, а кідь ся не догоднеме, не мусиме дістати ніч“. 2

Колектівны верзус індівидуалны права

Споры, котры тот способ розділваня фінанцій приніс, суть подобны ситуації, яка є в теорії меншынових прав часто означована за **конфлікт колектівных і індівидуалных прав**. Тіпично іде о ситуації, коли може меншына своїма меншыновыма колектівныма правами обмежїти слабшых ці меншекількостных членів ґруп, наприклад жены або

діти. Частым прикладом суть ситуації, коли узнаваня звыковых прав набоженьских меншын веде к утиску главно прав жен в области родинного права.³ В припадї фінанчнотной підпоры меншын vznikла подобна ситуація. Меншыну з ей авномныма правомочаи творить якбы колекцію вшыткых меншын, што доволять найвекшым што до чїсла меншынам здобыти выразно силнішу позицію моци. В інтересі захованя ступня автономности суть меншекількостны меншыны де факто примушены акцептовати рішїня найвекшой меншыны. Екзїстенція внуторных роспорів, што є інакше штандартна ситуація про каждую ґрупу, може быти легко зловжыта етнічнов майорїтов. Неєднотность ся може легко стати причїнов на знижїня ступня автономного рішаня меншын. Як ся вказало в припадї розділваня фінанцій на рік 2013, о такій можности представителі меншекількостных меншын знають, а зато підпорять ай про них менше выгодне рішїня.

Потреба браня до увагы контекстуалной ситуації окремых меншын

Стоїть за задуманя, ці не був ліпшый попередній модел сполурїшаня міджі штатом і меншынами. При розділваню фінанцій в ниякім пипадї не мож брати до увагы лем выслідкы списованя людей, але наприклад і наслідкы довгодобой стіґматізації меншын, як і можность каждой меншыны здобыти підпору про свою культуру в такім розсягу, абы мож было, наприклад, выдавати ходем єдно реґуларне періодікум. В каждім припадї є правилне, кідь о розділваню фінанцій про окремы народностны меншыны рішають ей волены представителі або їх номінанты (а не особы выбраны штатом). Штат але бы мав заховати свою дозорну функцію над дотримованём правил при розділваню фінанцій, а то главно з цїлём транспарентности.

Крітерії компетентности суть поставлены барз шыроко

Інтересно, же в тій діскузії дотеперь ништо не неґовав то, же приступ к підпорї меншын мають і тоты, котры к ній не мусять чути приналежность. Подля правил дотачной сістемы жадати дотацію може шырокий круг субектів без огляду на то, ці репрезентують народностны меншыны або ні: село, высшый адміністратівный цілок або нима зряджены роспочтовы організації, обчаньскы здружїня, надації, заінтересованы здружїня правницьких особ, котры суть правницьков особов, незісковы організації, реґїстрована церьков або набоженьска громада, або і подникательський субект.

Теоретічно так можуть фінанції на підпору культуры меншын здобывати, наприклад, і словеньскы організації. Культура майорїты є притім підпорована зо штатного роспочту у значно векшій мірі посередничтвом

(Продовжіня на 4. стор.)

• Учасници того-річної туристично-сполоченьської акції КРЕМЕНЕЦЬ-ФЕСТ, між котрыма были і: (першый справа в другім ряді) председа Закарпатського благодійного фонду „Русинська школа“ (Ужгород) як главный організатор акції – В. Падяк, і робітник Уряду уповномоченого про народностны меншыны УВ СР (Братіслава) П. Крайняк, мол. (першый зліва в другім ряді).

Шестый КРЕМЕНЕЦЬ-ФЕСТ: без ґрантових огнестроїв, над головоу – міліарды звїзд

27. – 28. юлія 2013 стовпчик термометра на горі Кременець (1221 м над урвнєм моря) указовав скоро 30 ступнів. Тоты з нас, што уж шестый раз ся зышли на Кременцю (уконаны – од пятой години ся дерли д’горі), на красну хвілю не чекали. Айбо на тот раз природа была надміру щедра – на небі ани хмаркы. А вночі над нами щіро вісіли міліарды звїзд – віділо ся, же з верха полонины до дакотрых дало бы ся дотулити руков. У кождім припаді, тот фестиваль є лем про выбратых, романтиків – тых, котры мають дяку іти до гор.

Двадцять учасників 6. Кременець-феста – із двох клас русиньской народной школы в селі Макарево на Підкарпатю, мали к тому і добрый про туристику програм – попозерали деревяну церьков (з року 1777) у селі Соль, віділи у лісі фрагменты фортифікаційной (обранной) системы з другой світоуойны, тзв. Лінії Арпада, фотили ся коло 1300-річного (!) дубища у селі Стужиця і купали ся у теплых водах горьского потока. Школярів русиньской школы привів на гору Кременець учитель Інштитута русиньского языка і культури Пряшівской універзیتی, основатель Закарпатської областной надації «Русинська школа», Валерій Падяк, к. н. – каждорічний організатор кременецького фестивала. Далша активістка – учителька Макарівской основной школы Надія Печора – тогорічна лавреатка (ведно з В. Падяком) плакеты св. Кіріла і Мефодія За розвой русиньского языка.

На троймеджі коло кременецького памятного знака, де ся збігають штатны граніці України, Словакії і Польщі, на нас уж чекав еден з організаторів фестивала Мґр. Петро Крайняк з Пряшова – бывший спеціальный заступця донедавна уповномоченого представителя влады Словацькой републіки про народностны меншыны і людскы права Ласла Надя. По традиції, П. Крайняк передав Русинам Підкарпатя заставу Европской унії. А Русины Підкарпатя подаровали му і єго жені ориґіналы новы трічка з написом «Русин» (дизайн – Мілан Падяк). Далє, як то все знає быти на кременецькім фестивалі, зачав ся офіціальный програм: змаганя, конкурзы, фотоґрафованя на памятку, ватра, співанкы... Потішыв ушыткых стих-вітаня учасникам Кременець-феста од єдного з активістів фестивала, професора Пряшівской універзیتی проф. ПгДр. Осифа Сіпка, ПгД., котрый го заслав на Кременець акурат з австрійских Алп, де він у тоты дні перебував.

Нечекано на Кременець вышла і велика делеґація Русинів села Збой на челі з ведучім добровольных гасічів Яроміром Легданом, котру на фестиваль направив староста того села (за што му належить окреме подякованя). Про шыткых Русинів село Збой, памятне іщі й тым, же ту ся народив Петро Лодій – визначный філософ і юриста – професор яґелоньской і львівской універзیتی і першый декан Філософичной факулты Санкт-Петербурґской універзیتی.

У бісідах і діскузіях коло ватры час втікати доста скоро. Але нам зістає памятка на Кременець – сімбол карпаторусиньского єдинства. Хоць лем ту, на горі.

П. В., Ужгород

ПРИСЛАБА ІДЕНТИЧНОСТЬ

Недавно єм позерав новий документарный фїлм словацькой документарістки Луції Піюссі під назвов *Krehká identita*, што сьме до русиньского языка переложыти як *Прислаба ідентичность*. Піюссі в тім фїлмі зобразила сучасных словацьких псевдонародных будителів інак, як їх знаме з медіи і вказала їх як людей, котры собі створили властну преісторію, філософію, аргументы і чутя. Як людей, котрых способ думаня є може немодерный, смішний, і так ся легко може стати жертвов екстремізму, котрый на свої цілі зманіпулує хоцьшто.

То, же у фїлмі видиме дакілько наївных людей, котры мають властну теорію о походжіню Словаків і своїма выдуманьма теоріями приходять к тому, же шыткы Славяне были колись „старьма Словаками“, враховано Кіріла і Мефодія, не є тото найгірше, што там мож відіти. Є то лем смішне. Відіти там обдивлєвателів войнового Словацького штату зась не є ніч нове, і таких неофашистів, котры ся крють під патріотизм, навшыше перепеозный із псевдокатолицізом, можеме найти в кождій державі. А што є найгірше, фїлм вказує і на то, як тоты выдуманы міфы о „старых Словаках“ перевзяла і Фіцова владна ґарнітура, котра іщі за першой влады Роберта Фіца іншталоуала на дворі Братіславського граду скульптуру Святоплука, на котрій вісить табла, же то є краль старых Словаків, або тото, же председа найстаршой культурной інштитуції Словаків Матіці словеньской, котру, окрем іншого, засновали і Русины, із котрой є теперь силно націоналістична інштитуція, з безуслоннов важностєв говорить, як подля своїх ґенетичных тестів собі потвердив, же єго предкове суть на тій території мінімально три тисяч років. Тото, о чім бы сьме собі могли думати, же суть лем шалены думкы даяких екстремістів, і што можуть підпорвати лем ултранаціоналістичны партії і ґрупы, ся діставають як серьезна аґенда до найвысших кругів словацькой політики і словацьких культурных інштитуцій. Словаки як кібы не знали найти у своїй історії реалны особыні і історичны факты, на котры можуть быти горды і дотиснуты якимсь комплексом меншецінності і споминанєм на тисячрічну „порубу“ під надвладов Мадярів, як то звыкнуть называти, вытваряють нову міфологію, котрій намагають ся вірити. В тім ся найвєце вказує слабость словацькой ідентичности, котра обґрунтована такьма выдуманьма „арґументами“ мать лем еден ефект, а то, же є на сміх. Русиньска або лемківска ідентичность є але аналогічна, лем їй проявы суть інышы. По роцї 1989 зачало ся нове русиньське возроджіня, зачали vznikати русиньскы, лемківскы організації, быв заснований Світовий конґрес Русинів і кількість Русинів і Лемків поступно піднимать ся, што видно на результатах із списованя жытелів кождых десятих років. Ведно з нашьма організа-

ціями діють і такы, котры суть проукраїнської орьєнтації і продовжують в українізації наших людей тым, же хоснують етнонімы „Русин-Українець“ і од них одводжены адьєктивы, „русиньско-українська“ культура, деформують історію і паразітують на Русинах. І так є то в кождій державі, де Русины жыють. Много раз уж єм чув крітику людей на тоты їх практики, т. є. не суть согласны з тым, же по русиньских селах і містах роблять фестивалы або інышы культурны акції, де культуру Русинів презентують як українську, хоць найти на тых акціях холем єдного Українця є много раз неможне. Можеме спомянути такы акції, як Свято культуры Русинів-Українців у Свіднику, або Лемківску ватру в Ждынї, котра з Лемками має послідні роки сполочне може лем то, же дерево на ватру є вырубане з лісів з лемківской области. Треба ся але позвідувати, як є можне, же ся їм то такы довгы роки по тім, што ся можеме слободно голосити к своїй ідентичности, дарить. Де є фактична хыба і што є причінов нашой прислабой ідентичности? Нажаль, лем скаржыти ся на українізаторів нам у тім припаді не поможе. Дзеркало мусиме наставити і собі. По перше, много раз сьме свідками того, же представителі наших органіцій роблять вшелякы договори з представителями з того другого боку. Такый „єкуменізм“ в данім припаді прияти не мож. Мы можеме комунікувати з Українцями, реалньма Українцями, але не з даким, хто має неясну ідентичность і хто фалзифікує тоту нашу. По друге, много наших умелців, котры ся гордять тым, же суть Русинами, ці Лемками, і суть охотны бісідувати яка наша культура найкрасша, за добрый гонорар рады прийдуть выступати і на українізачны фестивалы з тым, же із запахом свіжо заробленых пінязей їм якось автоматично приходять до головы і свіжы думкы о тім, же „тадь то є єдно, робиме то про людей, не про того, хто є за тым“. І по третє, ту суть обычайны люде, котры на тых акціях беруть участь, і таксамо їм то є єдно, хто то робить, лем жебы собі попозерали шумный програм, дашто выпили, заїли, стрітили знамых, без роздумованя о тім, што тым властно підпорують. Вдяка тым трём факторам можуть ураїнізаторы донесь робити свої акції, бо покы бы сьме їм мы самы не давали такьма формами підтримку, не мали бы то про кого і з кым робити. Сила ідентичности не є в кількости, т. є. кілько маєме органіцій, ани у тім, яка кількість людей ся к нам голосить. Сила ідентичности є скрыта десь інде. І окрем вербованя людей, жебы ся голосили к своему коріню, намагаю здобыти хоцьякы ґранты, котры суть много раз абсурдны, не зіставають ніч іныше, лем єй глядати. І вказовати єй, жебы собі то люде усвідомили і освоїли. Бо інак зістане прислабов, а што є раз слабе, тото ся легко атакує.

Петро МЕДВІДЬ, Пряшів

Мать дар од Бога

(К 60. народинам герця Василя Русиняка з Театру Александра Духновича в Пряшові.)

(Закінчення із 2. стор.)

– І сам театр перешов великими змінами. Од зачатку, од чисто реалістичного театру, де ся підписала старша гарнітура артистів і режисери І. Іванчо, О. Фельбаба, поступно до театру зачали приходити зміни, а найвекшы ся стали з приходом новых режисерів – модерных з формалного боку, як: Йозеф Пражмарі, Благо Углар – у 80-ых роках. Новый вітор приніс до театру Валентин Козменко-Делінде, а то оригінальним режисерським приступом, кідь модерне розуміння гри споів з реалістичним. Свою точку зору мав Ярослав Сисак, а в далшых роках сьме ся зачали стрічати з роботами таких режисерів, як: Василь Турок, Матуш Ольга, Растіслав Баллек і з режисерами споза границь.

Яким способом впливати на герця таке чередованя режисерів?

– Про мене то было барз добрі, бо кідь лем з каждого сі чоловік возьме тото найліпше – уж то є великий капітал про гарця. Мені ся такий способ роботи любить, бо каждый герець любить зміну. Ани я не єм вынятком.

– Подьме ся попозерати до творчої кухні юбіланта. Перейдийме ся дакус ролями, котры грав. І хоць не мож вшыткы поспоминати, предсі суть такы, на які сі В. Русиняк найліпше споминать.

– Не можу забути на мої першы пробы на сцені, наприклад, на роль слугы в Мартінови Борулєви. Єдноє із найкрасшых ролей, яка мі много дала, то была роль Хомы Брута з гри Спокушованя Хомы Брута, написана на мотивы повідань Гоголя. В Трех сестрах єм сі заграє роль Тузенбаха, потім роль Яна в грі Мати Барча-Івана. Приємно ся мі споминать на гру авторського театру Сенс-нон-сенс, яку режіроває Благо Углар. Треба споманути Женитву Гоголя, де єм грав поручіка Жевакіна. Єдноє з незабытых є гра Чуєш, мамо, Воїслава Савіча, де мі припала роль Родолуба ...

– І так бы мож было продовжовати. Кідь бы сьме іщі к тому придали чеський фільм Вдяка за każde нове рано, телевізний серіал Попатерце, была бы з них файна громадка. Кідь сьме ся Василя Русиняка попросили, котры жанры суть му по душі – комедія, трагедія або драма, одповів з гумором, же любить грати вшыткы жанры. Є в тых словах правда, а то не зато, же герець не выберать, же бере зарядом вшытко, але зато, же є сильний як в драматичных, так в комічних ролях, о чім ся міг позератель вже нераз пересвідчити. Также, не змылив собі свою жывоту путь.

Сучасный герець-шістьдесятник Василь Русиняк належить міджі найліпшых герців Тетру Александра Духновича в Пряшові (ТАД). Ёго герецьке майстровство, котре все выходить з природной реалістичной основы, як єм ся дочітає у єдній статі на

інтернеті, „бы не зістало мімо увагу публіки ані тогды, кідь грав по англійскы, російскы, словенскы ці українскы. А то нелем зато, же ёго тварь окрашлюють старостливо пестованы бавусы ...“ Днесь належить к членам герецького колективу ТАД, котры докажуть здобыти увагу публіки нелем інтерпретацієв драматичных ролей, як і ролей комедіального жанру.

В. Русиняк був першым герцем ТАД, котрый як гость выступав у інсценізації комедії Муж моёй жены на сцені другого професіонального прашівского театру – Тетру Йонаша Заборьского.

Недавно сьме мали можность відіти нашого юбіланта на домашній сцені у 1. і 2. премері (14. і 19. юна 2013) родинной гри по русиньскы Васса, а то в ролі Прохора Железнова. В тім часі наштудоває поставу в грі Записки ошетрователя (Посун вперед), котру Любомір Бургьир, Душан Віцен і колектив герців-сполуавторів характеризовали як Розговори міджі двома-трёма проміле. Тота гра vznikла на мотивы книги Віті Ставяньского. Передпремера была у Просторах сучасной културы А4 в Братіславі 24. августа 2013, а премера буде 6. септембра 2013 у Кошіцях в културнім центрі Табачка. Але В. Русиняк буде выступати і в грі Силуєта б-мол про клавір і позосталых на Малій сцені Штатного театру в Кошіцях 4. септембра 2013, в день отворіня Цілоєвропейского театралного фестивалу в Кошіцях. Такше наш юбіланта робить в розпалі сил, як кідь мав о половину років менше.

Тішме ся на каждую Твою выдарену роль, а тых невыдареных, жебы было якнайменше.

– Тяжко повісти, што бы было, кідь єм не пішов до театру. Може днесь бы єм був дагде на зарібках в чуджіні або був без работы. Але по роках пришов єм на то, же талант, як такий, в театрі не екзітує. Талант ся дасть досягнути лем великов дринув, каждоденнов роботув. Єм рад, же роблю тоту роботу, яка хоць не є належно фінанчно оцінена, збогачує ня духовно. Чоловік не жыє в обмеженім просторі. Жыє жывотами многих людей, а то мі додає ентузіазм до далшой работы. Є то красне, кідь робиш людём радость, а они ті за то плескають. Усвідомлюєш собі, же то не є марне.

– Василю, лем нас тіш своїма бравурными переданями рїзных постав, роздавай своє майстровство і сердце про нас, публіку, а мы ті зато будеме все вдячны.

К Твому округлому юбілею ті желаме главно міцне здоровя (но цалком не забывай, же маш шістьдесят, а не тридцять років!), щастя в родині і іщі много прекрасных ролей, бо Ты способный заграєти вшытко. Маш дар од Бога, але і твердо над собов робиш ... О тім єм пересвідченый, а нелем я.

А. З., М. М., фотка: А. З.

— 3 ПОШТАРЬСКОЙ ТОРБЫ —

Реакція на статью

Хотів бы-м зареаговати на статью доц. ПгДр. Василя Хомы, к. н., *О азійскім способі дискузії і полемікы Мірослава Сополигы* (НН, ч. 3 із 20. марта 2013).

Хоць єм перед пару роками сам полемізовав з В. Хомом, была то полеміка цивілізована і фактографічна. Єй предметом была історія села Микова.

М. Сополига выріс на Україні. Жебы там ся научів споминаний азійський способ веджіня дискузії і полемікы?! Нелем в припаді В. Хомы, але і в моім, і в далшых, М. Сополига реалізовав уж давніше, парадоксно, як директор української културной інституції, свої досправды, „кримінальн“ терміны і на адресу русинства як такого.

М. Сополига як робітник у „верейній службі“ так роки порушує і закон НР СР чісло 313/2001 Зб. законів. Конкретно порушує параграф 5 закона, а то обіцяня, яке дав свому заместнавателєви – Словенському народному музею в Братіславі. Тото обіцяня звучить так (§ 5, ods. 1): „*Sľubujem, že pri vykonávaní verejnej služby budem dodržiavať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy a uplatňovať ich podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia, rešpektovať a chrániť ľudskú dôstojnosť a ľudské práva*“. Таке обіцяня він і підписав!!!

Словенська република є правный штат. Законы платять і про М. Сополигу! Не азійський способ дискузії і полемікы, котрый бестрестно уж роки реалізує.

А. КАПУТА, Свідник

Способ дотованя народностных меншын выжадує сі зміну!

(Закінчення із 2. стор.)

множества верейных културных і освітніх інституцій. Єднака охрана култур меншын є легітимным аргументом на обмежіня приступу майоріты к бенефітам, котры суть встановлены про меншыны на захованя їх културной ідентіты.

Забранило бы ся так може тому, жебы майоріта мала міць рїшати о тім, што є тота „автентічна култура даной меншыны“, котру є варто підпорувати. Круг субектів, котрый бы міг жадати підпору, было бы добрі зужыти лем на тоты меншыновы. Кідьже приналежность к меншынї бы мала быти прімарно (але не выключно) основана на самоідентіфікації, думаме сі, же частєв жадости о дотацію бы мало быти выголошіня о тім, же, наприклад, векшына членів здружіня приналежить ку конкретній меншынї і же в своїх активітах підпорує културу народностной меншыны. Таке выголошіня не забранить зловжываню, але счастья одрядить тых, котры приналежность к меншынам не чують. Добрі є тьж охабити можность підпору ітеркултурных акцій, бо много людей чує приналежность к різным меншынам. Членами обчаньских здружінь, котры жадають підпору, можуть так быти нелем представителі рїзных народностных меншын, але і майоріты.

Ярміла ЛАЙЧАКОВА

(In: *Menšinová politika na Slovensku: Kritický štvrtročník Centra pre výskum etnicity a kultúry*, III, 1-2, 2013, s. 4-5)

Позначкы:

1 Попозерай, наприклад: Michal Piško, „Dotácie rozhádali menšiny. Maďari nahnevali Poliakov a Čechov.“ *SME*, 30.1.2013, доступне на: <http://www.sme.sk/c/6685695/dotacie-rozhadali-mensiny-madari-nahnevali-poliakova-cechov.html>

2 Тамже.

3 Попозерай дискузію в: Avigail Eisenber & Jeff Spinner-Halev, (eds.), *Minorities within Minorities: Equality, Rights and Diversity* (Cambridge : Cambridge University Press, 2005).

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Реалізоване з фінанчнов підпоров Уряду влады СР – програм Култура народностных меншын 2013. Шефредактор: Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторка: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa: *Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.* Tel.: 0907 164 715, IČO: 17079748. Регістрацне ч. EV 327/08, МІС 49 438. Предплатне на рік є 10,- €, так істо і часопису Русин. Оублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції. Адреса новинок на інтернеті: www.rusynacademy.sk, <http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+4

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2